

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

С. Ю. Соколюк, к. е. н., доцент,
Уманський національний університет садівництва

Сучасні економічні реалії господарювання нерозривно пов'язані з розвитком екологічного землеробства на основі використання альтернативних технологій, зокрема органічних та біологічних, особливістю яких є виробництво продукції з жорстким контролем якості. У результаті такої виробничо-господарської діяльності підприємства аграрного сектору виробляють органічні продукти, які порівняно із звичайними мають не лише сертифікати якості та екологічної безпеки, а й характеризуються вищими смаковими властивостями. Крім того, органічне виробництво аграрно-промислової продукції є важливим напрямом інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. Воно виступає методом нетрадиційного ведення сільського господарства, що поєднує в собі нововведення і науку та передбачає оптимальне використання природної родючості біологічних ресурсів і застосування ресурсоощадних технологій в умовах жорсткого обмеження використання хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів та консервантів. Таким чином, актуальною вимогою часу є обґрунтування еколого-економічних аспектів активізації підприємницької діяльності, які значною мірою залежить від регулюючих інститутів щодо виробництва органічної аграрно-промислової продукції, яка забезпечує умови роботи вітчизняних органічних операторів.

Органічне сільське господарство з одного боку виступає багатофункціональною агроекологічною моделлю виробництва, а з іншого – це практична реалізація загальної концепції сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку, що дозволяє в перспективі узгодити і гармонізувати економічні, екологічні та соціальні цілі в аграрному секторі [1]. Одним із важливих питань його розвитку є неврегульованість нормативно-правової бази, що ускладнює функціонування вітчизняних органічних підприємств-виробників. Варто відзначити, що із прийняттям в 2013 р. Закону України "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини", який діятиме ще до 01 серпня 2019 р., в країні значно поліпшилися інституційні умови для ведення і запровадження системи органічного виробництва [2], хоча це не вирішило всіх проблем, які супроводжують його розвиток. Так, законом не передбачено бюджетної

підтримки та розробки державної програми з розвитку виробництва органічної продукції, а його положення не в поній мірі відповідають законодавству ЄС у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної аграрно-промислової продукції. З метою посилення потенціалу органічного виробництва в Україні необхідно розробити низку нормативно-правових актів, стандартів і технологій, з урахуванням кліматичних і виробничих особливостей регіонів країни. Проте на вимогу цього закону, вже прийнято низку нормативно-правових актів (табл. 1).

Табл. 1 Нормативно-правова база розвитку органічного виробництва

Назва законодавчого акта	Вид	Дата прийняття, номер
"Про затвердження Детальних правил виробництва органічних морських водоростей"	Постанова КМУ	від 30.09.2015 р., № 980
"Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури"	Постанова КМУ	від 30.09.2015 р., № 982
"Про затвердження переліків вхідних продуктів, які дозволяється зберігати у виробничому підрозділі"	Постанова КМУ	від 09.12.2015 р., № 1023
"Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва"	Постанова КМУ	від 23.03.2016 р., № 208
"Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження"	Постанова КМУ	від 30.03.2016 р., № 241
"Про затвердження Порядку ведення Реєстру виробників органічної продукції (сировини)"	Постанова КМУ	від 08.08.2016 р., № 505
"Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження"	Постанова КМУ	від 31.08.2016 р., № 587
"Про затвердження державного логотипу для органічної продукції (сировини)"	Наказ Мінагрополітики	від 25.12.2015 р., № 495

Джерело: побудовано з використанням [3]

З метою удосконалення інституційного регулювання розвитку органічного виробництва та адаптації вимог органічного законодавства

до права ЄС був прийнятий Закон України "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції", який набрав чинності з 02 серпня 2018 р., проте вступає в дію з 02 серпня 2019 р. Він визначає основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, а також засади його правового регулювання, обігу та функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності і напрями державної політики центральних органів виконавчої влади та суб'єктів ринку органічної продукції [4]. Варто зауважити, що в ньому враховані директиви й регламенти ЄС, що дозволить адаптувати українське законодавство до європейського.

Таким чином, розвиток органічного виробництва формується в мінливому інституційному середовищі, що включає торговельно-збутову мережу, процес ціноутворення, механізми страхування ризиків та ін. Тобто сукупність ефективно функціонуючих державних і недержавних інститутів підтримки і стимулювання розвитку органічного виробництва у межах аграрного сектору. Формування результативного інституційного середовища, адекватного глобальним технологічним перетворенням, є основою, яка спрямовує розвиток органічного виробництва і створює принципово досконалішу систему аграрно-промислового виробництва. Аналіз ситуації щодо інституційного забезпечення регулювання виробництва органічної аграрно-промислової продукції вказує на наявність низки проблем, які впливають на рівень його ефективності, а саме: нестабільність нормативно-правової бази, нерівні умови доступу підприємств-виробників до інфраструктурних каналів збуту аграрно-промислової продукції, дорогі та неякісні інфраструктурні послуги, відсутність зрозумілої державної регуляторної політики з упорядкування інфраструктурних взаємодій на ринку (табл. 2).

Таким чином, інфраструктура аграрного сектору як система інституцій, що забезпечує ефективність аграрно-промислового виробництва характеризується низкою проблем. Перш за все відсутня логічно послідовна орієнтація на забезпечення інтеграції виробництва і кооперацію, формування структур оптової торгівлі аграрно-промисловою продукцією, суб'єктів інформаційного обслуговування. В свою чергу, структурні елементи виробництва аграрно-промислової продукції у розрізі підприємств аграрного сектору та інституції стимулювання розбудови їх взаємовідносин становлять організаційно-економічний механізм здійснення аграрної політики [5, с. 50-52].

Табл. 2 Проблеми розвитку й функціонування інституційного забезпечення органічної складової аграрного сектору

Проблема	Чинники й аспекти виникнення	Ефекти впливу на економічний розвиток
Нестабільність нормативно-правової бази	Часті зміни векторів і пріоритетів аграрної політики	Деструктивність поведінки інститутів регулювання аграрного ринку, системна невизначеність щодо рівня підтримки аграрних виробників
Нерівні умови доступу виробників до інфраструктурних каналів збуту продукції, особливо експортних	Монополізація каналів збуту посередниками, або фізична відсутність доступу до них	Ситуативний характер виробництва окремих видів продукції або фактична відмова від них на користь інших
Дорогі інфраструктурні послуги	Велика відстань до інфраструктурних об'єктів, неспроможність окремих виробників сформувати великі партії товару	Визнання дрібними й малими виробниками необхідності кооперування у виробничо-збутовій діяльності
Неякісні інфраструктурні послуги	Відсутність у виробників власної інфраструктури зберігання продукції	Втрати значного обсягу продукції при зберіганні і перенесення всієї відповідальності за якість товару на його виробника
Відсутність зрозумілої державної регуляторної політики з упорядкування інфраструктурних взаємодій на ринку	Слабкість державної підтримки як складової інфраструктурної політики	Утвердження нестабільних за характером мотивів поведінки виробників аграрної продукції

Джерело: [6, с. 45-46]

Органічне виробництво є пріоритетним напрямом інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору, що дозволяє реалізувати екологічну рівновагу в агрокосистемах та підтримує і

покращує екологічну гармонію. При органічному виробництві забезпечується відповідність органічної системи сільського господарства і аграрно-промислової продукції певним стандартам, що надає можливість маркувати продукцію відповідним чином і реалізовувати як органічну. При веденні органічного виробництва максимально використовуються біологічні чинники підвищення природної родючості ґрунтів, агроекологічні методи боротьби зі шкідниками і хворобами, а також переваги біорізноманіття, зокрема місцевих та унікальних видів, сортів, порід.

Список літератури

1. Вовк В. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє [Електронний ресурс] / В. Вовк. – Режим доступу: <http://www.lol.org.ua/ukr/vegetables/showart.php?id=15634>.
2. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 3 вересня 2013 року № 425-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
3. Сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.
4. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10 липня 2018 року № 2496-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>.
5. Шульга О.А. Стратегічні напрями аграрної політики в Україні / О.А. Шульга // Економіка України. – 2018. – № 4. – С. 49-54.
6. Куліш Л.П. Розвиток конкурентоспроможного органічного виробництва в Україні / Л.П. Куліш // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 1. – С. 42-46.